

Улрих Бек, роден през 1944 г., е професор по социология в университета „Лудвиг Максимилиан“ в Мюнхен. В момента преподава също в Харвардския университет, в Лондонското училище по икономика [London School of Economics] и в Париж.

Придобива световно признание с концепцията си за рисковото общество, представена в едноименната му книга.

На български език са преведени негови ключови книги, превърнали го в един от най-влиятелните социални мислители днес:

Що е глобализация?

(2000, изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм),

Световното рисково общество

(2001, изд. Обсидиан),

Откриване на истинската политика

(2002, изд. Планета-3),

Рисковото общество

(изд. къща КХ – Критика и Хуманизъм, под печат).

Какви са последиците от оспорваната германска политика на икономии за европейския властови пейзаж?

Какви са възможните решения на конфликта между архитектите на Европа и ортодоксалните защитници на националната държава?

Как могат да се съвместят императивите на преодоляването на кризата и императивите на демокрацията с оглед на рисковете за обединена Европа? – ето въпросите в центъра на този вдъхновен текст на Улрих Бек.

улурих
Бек

ГЕРМАНСКА

ЕВРОПА

НОВИТЕ
ВЛАСТОВИ
ПЕЙЗАЖИ
ПОД ЗНАКА
НА КРИЗАТА

2012

превод
Светла Маринова

Предговор

Дали когато държите тази книжка в ръцете си, в Гърция няма да се плаща отново с драхми, а в Германия – с германски марки? Или ще се надсмивате над подобни мрачни сценарии, защото кризата отдавна ще е преодоляна и политическа Европа ще е излязла още по-силна от нея? Самият факт, че си задаваме подобни въпроси, че по такъв начин се лутаме в мъглата на несигурността, говори много за това, колко преходно е сегашното състояние на Европа, и за риска, който поемаме, когато се опитваме да го разберем.

Всеки знае, но никой не смее да го изговори, защото това би означавало да наруши едно табу: Европа е станала германска. Никой не го е целял, но с оглед на евентуалния срив на еврото икономическата сила Германия се оказва в позицията на най-голямата политическа сила в Европа. По този повод през февруари 2012 г. английският историк Тимоти Гартън Аш пише:

„През 1953 г. Томас Ман държи реч пред студентите в Хамбург, в която ги призовава да се стремят не към една ‘германска Европа’, а към ‘европейска Германия’. Тази фраза беше безконечно повтаряна в дните на обединението на Германия. Днес обаче сме свидетели на една друга версия, която малцина бяха предвидили: една европейска Германия в една германска Европа.“¹

Как се случи това? Какви са последиците? Какви сценарии за бъдещето заплашват или примамват? Това са въпросите, за които става дума в това есе.

Понастоящем публичният дебат се води почти единствено от перспективата на икономиката, което изглежда леко абсурдно, ако си припомним, че самите икономисти бяха изненадани от кризата. Проблемът е следният: икономическият поглед не забелязва, че не става дума само за криза на икономиката (и икономическото мислене), а става дума най-вече за криза на обществото и политическото и на господстващото разбиране за общество и политика. Следователно не аз играя на чуждия терен на икономиката, а икономиката е забравила обществото, което е неин предмет.

В това есе възнамерявам да предложа нова интерпретация на кризата. Бих искал да проуча из

¹ Тимоти Гартън Аш, „Сами няма да се справят. Германия не е искала да поеме водачеството на Европа, а е и зле подготвена за това“, в: *Der Spiegel* (13 февруари 2012 г.), онлайн достъпно на адрес: <http://www.zeit.de/spiegel/print/d-83977208.html>, от август 2012 г.

основи и да потърся връзката между съобщенията, които всеки ден се появяват в новините по телевизията или на първите страници на вестниците. Прочитът, който предлагам, се основава на теорията ми за рисковото общество. Тук перспективата към излязлата извън контрол модерност, която съм изложил в съответните книги, трябва да бъде доразвита с оглед на кризата на Европа и на еврото.

Според едно разпространено схващане, за да овладеем кризата, се нуждаем от повече Европа. Тази повече Европа обаче намира все по-малко подкрепа в обществата на страните членки. Дали при тези предпоставки изобщо е възможно пълното изграждане на политическия съюз? Дали въобще е възможна обща данъчна, икономическа и социална политика? Или в хода на политическото обединение прекалено дълго е бил затъмняван решаващият въпрос, въпросът за едно европейско общество, което означава, че сметката е била правена без суверена, т.е. гражданина?

Put society back in! Не забравяйте обществото! Да разкрие изместването на властта в хода на финансовата криза и новия властови пейзаж на Европа – това е целта на настоящото есе.

август 2012 г.

Удрих Бек

Въведение

Германия пред решението да бъде или да не бъде Европа

„Днес германският Бундестаг решава съдбата на Гърция“ – се съобщава в новините по радиото в края на февруари 2012 г. На този ден се гласува вторият „спасителен транш“, който е свързан с поемане на ангажименти за икономии и с условието Гърция да приеме ограничения на бюджетния си суверенитет. Разбира се, че е правилно, казва един глас в мен. Другият пита с недоумение: как е възможно това? Какво всъщност означава една демокрация да гласува за съдбата на друга демокрация? Ясно е, че гърците се нуждаят от парите на германските данъкоплатци, но мерките за икономии са равностойни на подкопаване на правото на самоопределение на гръцкия народ.

Смущаващото в онзи момент бе не само съдържанието на твърдението, но и онази саморазбираемост, с която това обстоятелство беше прието в Германия. Нека още веднъж се заслушаме: германският парламент – не гръцкият – решава съдбата на Гърция. Има ли изобщо някакъв смисъл подобно изречение?

Да направим малък мисловен експеримент. Да допуснем, че днес (т.е. през лятото на 2012 г.) германците гласуват дали Гърция да напусне еврозоната. Очакваният резултат би бил: „Акрополис, сбогом!“². Да допуснем също така, че по същия въпрос изразят мнението си и гръците, под формата на референдум. Вероятният резултат би бил категорично мнозинство (според допитванията от май 2012 г. – около 85%) за оставане в еврозоната³.

Как би могло да се разреши противоречието в решенията на националните демокрации? Коя демокрация ще се наложи? С какво право? С каква демократична легитимация?

² Това е заглавието на *Der Spiegel* от 14 май 2012 г. [Авторът иронично наемква за известната някога песен „Акрополис, адийо!“ на Мирей Матийо; бел. пр.]

³ Сrv.: N. N., „Griechische Spargegner führen in Umfrage zur Wahl“, в: *Zeit online* (25 май 2012 г.), онлайн достъпно на адрес: <http://www.zeit.de/politik/ausland/2012-05/griechenland-wahl-syriza>, от август 2012 г.

Или ключова роля тук играят икономическите средства за принуда? Дали, в крайна сметка, лишаването от кредити е решаващият лост на властта? Или Гърция, прародината на демокрацията, заедно с тежестта на своите дългове ще загуби по всяка вероятност и правото си на демократично самоопределение?

В каква страна, в какъв свят, в каква криза живеем всъщност, щом подобно поставяне на една демокрация под опеката на друга *не* предизвиква сензация? При това формулата: „Днес германският Бундестаг решава съдбата на Гърция“ омаловажава нещата. Отдавна вече не става дума само за Гърция. Става дума за Европа. „Днес Германия решава да бъде или да не бъде Европа“ – това изречение изразява най-точно духовната и политическата ситуация на епохата.

Европейският съюз има 27 страни членки, правителства, парламента; той има един общ парламент, една комисия, един съд, една външна министърка, един председател на Европейската комисия, един председател на Европейския съвет, и така нататък, и така нататък. Но финансовата криза и кризата на еврото изстреля икономически мощната Германия в позицията на най-влиятелната държава в Европа.

За по-малко от 70 години след Втората световна война и Холокоста морално и материално разрушената Германия се е превърнала от послушен ученик в учител на Европа. Във всеки случай за германците „власт“ продължава да бъде мръсна дума, която те с удоволствие биха заместили с „отговорност“. Националните интереси остават дискретно скрити зад големи думи като „Европа“, „мир“, „сътрудничество“ или „икономическа стабилност“. Този, който произнася властовата формула „германска Европа“, нарушава това табу. Още по-лошо би било да се каже: Германия поема „водачеството“ на Европа⁴. Вместо това би могло да се каже: Германия поема „отговорност“ за Европа.

Кризата на Европа обаче се изостря и Германия се оказва изправена пред историческо решение: или да съживи визията за политическа Европа, преодолявайки всички съпротиви; или да запази политиката на протакане и опитомяващата тактика на колебание – „докато евроето ни раздели“. Германия е станала прекалено силна, поради което може да си позволи лука да не взема решение.

Че този „миг на вземане на решение“ вече

⁴ Вместо това би могло да се каже, че Германия поема ръководството [*leadership*]. На английски може да се каже онова, което на немски не може, тъй като немският език носи белезите на миналото.

е дошъл – това рядко се изговаря в германската публичност, затова пък често – в коментарите на чуждестранните наблюдатели. Ето какво пише например италианският журналист и писател Еуженио Скалфари: „Ако Германия провежда финансова политика, която застрашава еврото, то тогава германците биха били отговорни за краха на Европа. Това би била тяхната четвърта вина след световните войни и Холокоста. Германия трябва да поеме своята отговорност за Европа“.⁵

Никой не би трябвало да се съмнява, че в една „германска Европа“ Германия ще бъде отговорна за краха на еврото и на Европейския съюз.

⁵ Birgit Schönau, „Das wäre die vierte Schuld“, интервю с Еуженио Скалфари в: *Die Zeit* (15 март 2012 г.), 7.